

17:e efter Trefaldighet - 2019 Åke Malander (ELBK)

Introitus Psalt 119:137-144, Gt Ords 26:6-13, Ep Ef 4:1-6, Ev Luk 14:1-11, pred II Mark 2:18-3:6

År 1520 gav dr Luther ut en bok med titeln: Om en kristen människas frihet. Och det är just vad denna söndag, den 17:e efter Trefaldighet, handlar om: trälldom under allehanda makter eller frihet under Kristus.

I nämnda bok ställer han upp två teser så totalt motsatta att man häpnar över att de kan stå sida vid sida, och likväl är de helt i harmoni med varandra: "En kristen är en fri herre över allting och ingen underdånig." "En kristen är allas tjänare och var man underdånig."

Ja, en kristen är verkligen en fri herre över allting. Leder inte detta då lätt till en strävan efter att bli den främste, "herre över allting", över alla? Sådana tankar kunde ju uppta lärjungarna ännu på den sista vandringen upp till Jerusalem! Men vad säger då Kristus om sådant till dem och till oss? "Den som är främst bland er, han vare allas tjänare." En kristen människa är fri, hon har via sin Frälsare fri och öppen tillgång till nådens tron, men detta ger inte rum för någon självgodhet, hon är ju också medveten om att hon är en i den stora lärjungaskaran, i "den stora församlingen" (Ps 40); hon är en lem, en medlem i en kropp med många lemmar där varje lem har sin speciella uppgift. En kristen är inte kristen bara för sin egen skull, han är även till för sina medkristna.

I dagens predikotext, Markus 2:18-3:6, möter vi två delar eller sidor av en kristen människas frihet, frihet från och frihet till. Dagens ämne ger sig därför självt:

De kristnas frihet från lagens gärningar

Varför fastar inte dina lärjungar? Frågan var rätt naturlig. Fariseerna brukade fasta två dagar i veckan, måndag och torsdag, och Johannes lärjungar, som ju var uppväxta i denna judiska tradition fastade också, ja att fasta var vanligt bland judarna. Därför kom då den klandrande och förebrående frågan: "Varför fastar inte dina lärjungar?" Föreskriven och befalld av Herren var fastan dock endast för den stora försoningsdagen (3 Mos 16: 29), alla andra dagar var det frivilligt att fasta. Men fasta kunde även pålysas i tider av nöd och prövningar för att uttrycka ånger och sorg över sin egen och hela folkets synd inför Herren.

Hur ställer sig då Jesus till detta? Han avvisar och förkastar inte fastan. Han t.o.m. förutsätter att fasta praktiseras i den kristna församlingen, han säger ju i bergspredikan till lärjungarna: "När ni fastar ska ni inte som hycklarna . . ." Fastan kan alltså i sig vara god och nyttig, men den kan också missbrukas och göras till en god och förtjänstfull gärning. När fariseen tackade Gud och berömde sig av att han fastade två gånger i veckan, så var hans fastande inget annat än ren självrättfärdighet. Ett människopåfund och värdelöst inför Gud! Nu får vi inte vara övernitiska. Mänskliga stadgar och seder och påbud kan mycket väl få finnas i kyrkan och församlingen, ja vissa är väl beprövade och bör finnas och kan vara goda och till stor nytta. Men se, här finns den avgörande punkten! Skilj noga, kära kristna vänner, mellan seder och bruk och skick och ritualer som är avsedda att bidra till en god ordning, till uppbyggelse och kanske till värdighet och högtid, och sådana som på ett eller annat sätt ska vara förtjänstfulla gärningar och bidra till att förvärva Guds ynnest, ja nåd och rättfärdighet inför Gud. Även där det rör sig om goda och vackra, nyttiga och uppbyggliga seder, måst det dock stå helt klart att det i grunden är frivilliga, mänskliga ordningar, av vilka den ena församlingen kan ha fler och den andra färre. Börjar man göra en gudomlig lag och ordning av sådana seder och bruk och menar att sådant vore nödvändigt (eller förbjudet) att iaktta om man ska vara en sann kristen, då har man slagit in på lagens väg, gärningsrättfärdighetens väg, och då dröjer det heller inte länge innan man börjar ifrågasätta och tadla och döma sina medkristna om de inte följer ens egen väg.

Vår text ger exempel på just detta. Den mänskliga ordningen med regelbundna fastor hade gjorts till en gudomlig ordning som skulle efterlevas, och så kommer klandret mot dem som inte följer detsamma. Vad svarar då Jesus på deras förebråelser? Han visar med två liknelser det förvända och meningslösa med deras strävan att med sina pliktuppfyllelser förvärva rättfärdighet. Inte fastar man väl på bröllop säger han, nej där är ju glädje, där är feta mägrestarka rätter och starkt vin väl klarat och kryddat; så länge brudgummen är hos oss är det inte fastetid. Sådana "helgons" sorgsna fasta och stränga och dystra lagrättfärdighet hör inte hemma där Glädjens Herre är med, istället gäller nu: Låt oss fröjdas och glädjas, ja gläd er i Herren alltid!

Nåväl, det kommer dagar då "brudgummen ska tas ifrån dem" – inte så att han skulle överge dem och

lämna dem åt sig själva, nej, han är med oss alla dagar intill tidens ände. Men det kan komma mörka dagar, då han lägger ett kors, kanske ett mycket tungt kors på någon av oss. Då kan det kännas som om trons glädje vore tagen ifrån oss. Men även då är han densamme Frälsaren, inte heller då behöver vi uppfylla några lagens krav. Kristus har redan uppfyllt och fullgjort allt vad lagen kräver och förvärvat åt oss och iklätt oss sin fullkomliga rättfärdighet. Lagens tunga väg, tråldomens dystra väg är av Herren Jesus utbytt mot trons ljusa väg, barnskapets glada väg.

Nu kan naturligtvis detta frihetens glada budskap förvrängas och missbrukas. Det kan inte förstås av den som ännu tror sig kunna förvärva Guds ynnest och nåd genom sin egen lagrättfärdighet. Det kan inte heller tillämpas på dem som ännu inte är förkrossade av lagen och inte har insett att all deras egen rättfärdighet är en hopplöst nedsolkad, maläten och trasig klädnad, som inte går att tvätta och lappa och laga. Det går inte att sätta en lapp av nytt tyg på en gammal mantel eller att hälla nytt vin i gamla läglar, då blir alltsammans fördärvat. Lagen och lagens rättfärdighet är krav och hot och straff. Evangelium och trons rättfärdighet är nåd och förlåtelse och frihet. Och aldrig kan dessa två samsas och blandas med varandra, då bleve lagen en moralpredikan och evangelium en villkorad möjlighet.

Under lagen eller under nåden

Har du till fullo insett, kära kristna vän, att all din egen rättfärdighet, din fromhet och gudfruktighet är som en pråktig mantel som när man synar den i sömmarna visar sig vara full av hål och revor och smuts och fläckar. Den kan inte lagas och förbättras; den måste helt och hållet förpassas till sophögen och ersättas med något helt nytt. Men Gud vare tack, det finns en ny mantel som du får ikläda dig – en klädnad som du själv inte lagt två strån i kors för att åstadkomma och skaffa fram. Den klädnaden heter Kristi skinande, fullkomliga rättfärdighet, som han med sitt heliga och dyra blod och sin oskyldiga pina och död har förvärvat åt dig, och åt mig och åt alla människor. Den räcker han fram åt dig som en fri, fullkomligt fri gåva. Att ta på sig den och omsvepa sig med den klädnaden det kallas att tro, att tro på syndernas förlåtelse för Kristi skull, utan lagens gärningar. Detta är trons rättfärdighet och i den äger du helt och fullt vad du förr saknade och aldrig förmådde åstadkomma med din egen lagrättfärdighet. I Kristus äger du en så fullkomlig rättfärdighet att han tilltalar dig, och alla som är i Kristus Jesus, ja, dem tilltalar han: Ni, Guds heliga! Tanken svindlar: fastän förtappade syndare i oss själva, heliga och rättfärdiga i Kristus – och det är det sistnämnda som räknas i himmelen. Välsignad vare Gud i evighet, som i Jesus Kristus har friköpt oss och gjort oss till medborgare i himmelriket.

Till frihet har Kristus friköpt oss. Hos den som så har blivit friköpt från lagens tvång till trons frihet har det undret skett att en ny håg och vilja träder fram, ett nytt liv har fötts. Då blir det inte så att man missbrukar friheten och föraktar Gud bud, nej, istället är det nu en vilja och önskan att leva det nya livet i lydnad för Guds lag, som ju är ett uttryck för Guds heliga vilja. "Att göra din vilja, min Gud, är min glädje, din lag är i mitt hjärta."

Sabbat och söndag

Vid två tillfällen möter vi i dagens text Jesus på en sabbat. Frågan om sabbaten och sabbatsbudet vållade flera gånger stridigheter mellan Jesus och judarna, och den har vållat oenighet mellan de kristna in till denna dag. Vad är tillåtet och vad är inte tillåtet på sabbaten? Hade inte möjligen fariseerna rätt i sin dom? Var det ändå inte ett skördearbete och ett läkararbete – på sabbaten? Jo så var det nog – om man nämligen ska använda en tolkningsmetod som driver var sak till sin yttersta konsekvens. Det kunde och kan väl verka "bibeltroget", saken är bara den att Jesus avvisar en sådan tolkningsmetod, och därmed deras förståelse av Guds bud.

Jesus och lärjungarna levde ännu i det gamla förbundet med dess stadgar och bud. Men det förbundet är fullbordat och upphävt, nu lever vi det nya förbundet. Det har funnits och finns bland kristna en föreställning om att sabbatens påbud för oss skulle gälla söndagen, att den alltså vore flyttad från lördag till söndag. Men: Var står detta i Nya testamentet? Något sådant bud finns inte. Vad betyder då sabbatsbudet för oss idag? Det har vi ju lärt oss i katekesen: "Vi ska frukta och älska Gud så att vi inte föraktar predikan och Guds ord utan håller det heligt, gärna hör och lär oss det." "Sabbaten blev till för människan inte

människan för sabbaten”, säger Jesus här och visar att för oss i det nya förbundet är sabbaten inte tvång utan frihet. Inte att vi på en viss veckodag vore förbjudna att förrätta något arbete, utan istället att vi veckans alla dagar är fria från att behöva arbeta under lagens tunga ok. Vi åtnjuter sabbatsvila alla dagar. Därför får ingen döma oss ifråga om lördag eller söndag eller något annat av Mose stadgar och gudstjänstbud (Kol 2).

Låt vara att sabbaten och den sjunde dagen, lördagen, och vad därtill hörde är upphävt i och genom Jesus, så behöver ju Guds folk dagar och tider för att samlas till gemensam gudstjänst. Visserligen är alla dagar lika, men det är ändå en dag som är lite speciell, den första i veckan, om vilken det heter i en psalm: ”Min vilodag du helge väl Till sabbatsro åt kropp och själ. Ditt eget verk låt vila då, Att jag uti dig verka må. Herre förbarma dig.” (Luthersk Psalmbok 757:4)

Och i en annan psalm heter det: ”Pris vare Gud för söndagen . . . Idag gick Jesus ur sin grav Och oförgämligt liv oss gav, Ja frälsning och rättfärdighet Och tröst och evig salighet. Halleluja. Nu är en riktig glädjedag, Ty han fullbordat Mose lag Och uppfyllt alla tio bud. Nu får vi vara barn till Gud. Halleluja.” (Luthersk Psalmbok 955)

Söndagen blev och är Kristi Kyrkas stora dag – inte som ett bud utan som en gåva. (De första århundradenas kristna hade ingen fri dag i veckan.) Det är inte så att vi inte får arbeta på söndagen, det är så att vi slipper, vi har en arbetsfri dag varje vecka, då vi istället får komma samman och fira Herrens sköna gudstjänst, där han själv kommer oss till mötes i Ordet och sakramenten, där vi får bli avlösta från våra synder, där vi får bedja och sjunga, där vi får Ordet predikat och där vi ofta får bli bespisade med Kristi lekamen och blod, utgiven och utgjutet för oss, till syndernas förlåtelse. Så iakttar vi det tredje budet, inte genom att vi (normalt) inte arbetar på söndag utan genom att vi inte föraktar predikan och Guds ord utan håller det heligt, gärna hör och lär oss det. Det gäller alla dagar och särskilt på söndagen, gudstjänstdagen, glädjedagen, Jesu uppståndelses veckodag.

Frågor som rör den kristna friheten, friheten till och friheten från, bör inte leda till oenighet och tvister bland oss kristna, här gäller ett ömsesidigt hänsynstagande, som Rom 14 visar. ”En har tro till att äta allt, medan en annan är svag äter bara grönsaker. Den som äter ska inte förakta den som inte äter, och den som inte äter ska inte döma den som äter.” Friheten gäller åt båda hållen. ”Den ene håller en dag högre än en annan, den andre håller alla dagar lika. Var och en ska vara viss i sitt sinne,” Detta gäller både enskilda kristna och församlingar och kyrkor.

För som kristna är vi ju fria herrar över allting och ingen underdåniga, och som kristna är vi ju allas tjänare och var man underdåniga. Amen.